



Happy New Year
to
Our Dear Readers
from
the TEAM of
'Sunday eMahefil',
'Gujaratilexicon'
&
'Utkarsh'
10 November 2007

દાનનું પોત

સ્વ. અભેસીંહ પરમાર

એ તૈયાર થઈને આવી. કપાળમાં મોટો ચાંલ્લો. નાક પર ઉતરતો સેંથો. ચીપી ચીપીને બાંધેલા વાળ. કાન ઢંકાઈ જાય એવી રીતે માથે ઓઢેલી સાડી. આંખમાં તૃપ્તીનો ભાવ. ચહેરાની રેખાઓ શાંત અને સ્વસ્થ. અધખુલ્લા હોઠ પાછળ બેઠેલું ગીત સંભળાઈ ગયું. મંજીરાનો મીઠો રણકાર ગુંજી ઉઠ્યો. ભક્તીભાવથી નીખરી ઉઠેલી મુર્તી મારી સામે આવીને ઉભી રહી અને હું એના મનનું પૃથક્કરણ કરવામાં વ્યસ્ત હતો ત્યાં એણે પુછ્યું, 'આવવું છે તમારે?' અને મારા જવાબની અપેક્ષા રાખ્યા વગર એણે તરત કહ્યું, 'આ તો રસની વાત છે. હું જઈશ એટલે તમને એકાંત મળશે અને તમે તમારામાં જ ડુબકી મારવા મંડી જશો.'

મનમાં થયું, લાવ, એની સાંત્વના માટે થોડો રસ લઉં. થોડીક ક્ષણ માટે મેં મારા વીચારોમાંથી મુક્ત થવા પ્રયત્ન કર્યો. મેં મારા રુક્ષ વર્તનને ખંખેરી નાખતાં કહ્યું : 'મારા સ્પર્શથી થેલીમાંની વસ્તુ અપવીત્ર તો નહીં થઈ જાય ને?'

'તમારા મનમાં પ્રેરણા જાગી એ કાંઈ ઓછું છે?' એણે થેલીમાંથી કાપડનો ટુકડો કાઢીને મારી સામે ટેબલ પર મુક્યો.

'પણ તું ધોતી લાવવાનું નો'તી કહેતી?'

એણે ઉત્તર ન આપ્યો. એની આંખના પલકારામાં થોડી ગતી આવી અને પછી કકડો થેલીમાં મુકી દેતાં એણે કહ્યું, 'તમે ઘરમાં જ છો ને?'

'તું તો જાણે છે. મારું કશું નીશ્ચીત નથી હોતું. ઈચ્છા થઈ જાય તો ક્યાંક જાઉં પણ ખરો. ક્યાં તો નદીઘાટ પર અથવા ટેકરી પર. તારે તો આજે છેલ્લો દીવસ છે એટલે મોડું થશે, નહીં?'

'થાય પણ ખરું. જીતુ, મધુ આવે ત્યાં સુધી તો..'

'તું તારે જા.'

એ ગઈ. આખું ઘર સાથે લઈને એ ગઈ. એ ઘર બહાર જાય છે ત્યારે ઘર, ઘર જેવું નથી રહેતું. વાસણો ખખડતાં નથી. પગના ઘસરકા થતા નથી. ખાંડણી સાથે દસ્તો અથડાતો નથી. ડબાડુબી ઉઘાડબંધ થતાં નથી. ડોલમાં નળના પાણીનો ઘોઘવો પડતો નથી. સુપડું હાલતું નથી કે સાવરણી ફરતી નથી.

એ આવશે એટલે ઘર ફરી જીવતું થશે. પ્રવૃત્તિ વગર એને ચેન જ ન પડે. ઘડીકમાં આ ઓરડામાં ને ઘડીકમાં તે ઓરડામાં. ઘડીકમાં આ કામ તો ઘડીકમાં તે કામ. મનમાં થયું, આજે ફુરસદ છે. લાવ, ઘરને બારીકાઈથી જોઈ લઉં. જ્યાં તે જુનાં કપડાંનું પોટલું મુકી રાખે છે તે કબાટ ઉઘાડ્યું. પોટલાનું કદ નાનું થઈ ગયું હતું. છોડીને જોયું તો અંદરથી કેટલાંક કપડાં ગુમ ! એક પેન્ટ ન હતું. બે બુશર્ટ જણાયાં નહીં. હું રસોડામાં પેઠો. કબાટ ઉઘાડ્યો. લંબઘન આકારનો એક નવો ડબ્બો

નજરે અથડાયો. ઉઘાડીને નજર નાંખી તો અંદર ચણાનો લોટ ! હાં, સરસ ડબો. સરસ દષ્ટી. નળાકાર ડબાઓ વચ્ચે લંબઘન બેઠેલો. એની નજર બહુ બારીક છે. કશુંય ખસવા ન દે. જુનાં પેન્ટ-શર્ટ અને નવો ડબો !

મનમાં થયું, મારો વીચાર એના પર લાદવાનો પ્રયાસ સારો ગણાય? એણે વસ્ત્રદાનમાં ધોતી આપવી હતી. એ ગઈ ત્યારે એના ચહેરા પર ઉમળકો હતો? ક્યાંથી હોય? એની બહેનપણીઓ મહારાજનાં ચરણોમાં ધોતી ધરશે અને એ...? એને ભાવ થયો દાન કરવાનો અને મેં એના ભાવને કચડી નાખ્યો. એણે ધોતીની રાહ જોઈ. અઠવાડીયા સુધી. એ રોજ પુછે, 'લાવ્યા?' હું રોજ કહું, 'ભુલી ગયો.' સરસ ધોતીને બદલે કાપડનો બે મીટરનો ટુકડો એ ક્યારે લાવી એય મને ખબર નહીં. ગઈ ત્યારે મેં ન પુછ્યું હોત તો કદાચ કાપડ પણ ન બતાવત. એની આંખના પલકારાની ગતી ભળાઈ ગઈ. એનું મૌન કળાઈ જતાં મારું મન ભારે થઈ ગયું.

એ આવીને મારી સામે હીંચકા પર બેઠી. મેં એનો ચહેરો વાંચી જોયો પણ કશું ઉકલ્યું નહીં. મને લાગ્યું કે તે મારાથી એનું દીલ સંતાડે છે. ખરી રીતે તો એના ચહેરા પર ગુસ્સો હોવો જોઈએ અથવા નફરત. કોઈ બીજી સ્ત્રી હોત તો મારા આવા લાગણીહીન વર્તન પછી સામે આવીને બેસત પણ નહીં. પગ વડે હીંચકો હલાવતાં એણે મારી સામે મલક્યા કર્યું. એના મનમાં મારે માટે કંઈ કડવાશ ન હોય અથવા ઉપાલંભ વ્યક્ત કરવાની કોઈ નવી રીત પણ એ અજમાવી રહી હોય. એના વર્તન વીશે હું કાંઈ વધુ વીચારું તે પહેલાં એણે કાપડનો ટુકડો મારી સામે મુકતાં કહ્યું, 'મારા પ્રીય સ્વામીને આજના પવીત્ર દીવસે અર્પણ' અને પછી હીંચકો હલાવતાં મલક્યા કર્યું. મને એવો આંચકો આપ્યો કે મારા શરીર આખાનો આંતરપ્રવાહ અટકી ગયા જેવું થયું. બધી સ્ત્રીઓને ધોતીનું દાન કરતી જોઈને એને કાપડના ટુકડાનું દાન કરતાં શરમ લાગી હશે. મનમાં થયું કે મેં નીષ્ઠુર બનીને એની લાગણીને ઠોકર મારી દીધી છે. અમારા દામ્પત્યજીવનમાં આ એક એવી નાજુક ઘટના બની ગઈ કે જે અમને બન્નેને જીવનભર યાદ રહેશે.

મેં કાપડનું પોત જોતાં પુછ્યું, 'દાન નહીં કર્યું?'

'ના,' એણે માથે સાડી ચડાવી અને આખો સેંથો ઢંકાઈ ગયો.

'કાપડનો ટુકડો આપતાં શરમ લાગી?' મેં સ્પષ્ટતા મેળવવાના ઈરાદે પુછ્યું.

'દાન સોઈનુંય થઈ શકે. શરમ શેની એમાં?' તે હસી.

'તો પછી?'

'દાન કરવાની ઉર્મી જ નહીં થઈ,' એણે ચહેરાને ઢીલો મુક્યો.

'કારણ?'

'બસ, બેઠી હતી ત્યાંથી ઉઠવાની ઈચ્છા જ નહીં થઈ.' કાપડનો ટુકડો લઈ તે જતી રહી.

એક અઠવાડીયાથી એને દાનની ધુન લાગી હતી. રોજ મને એ દાનની યાદ આપતી. હું લઈ આવ્યો નહીં ત્યારે એ જાતે લઈ આવી. દાનની વસ્તુ લઈને ગયા પછી દાન આપવાની ઈચ્છા જ ન થાય એ કેમ બને? મેં ઘટનાનું વીશ્લેષણ કરવાની બહુ મથામણ કરી પણ કશું હાથ લાગ્યું નહીં.

'દાતણ લેવાં છે, સાહેબ?'

મેં પાછળ ફરીને જોયું. મારી આંખ સામે માણસનો આકાર ઉભો થયો. એને શરીર હતું. જુદાં જુદાં અંગો હતાં. બધાં અંગો એકબીજાને એવી રીતે વળગેલાં હતાં જેથી તે મારા જેવો માણસ દેખાતો હતો. મનમાં થયું, માટીમાંથી અથવા લાકડામાંથી કે ઘાતુમાંથી આવો માણસ ઉભો કરી શકાય. એના ચહેરાની રેખાઓ ઉપસાવી શકાય; પણ એની દાઢી પર વધેલા સફેદ વાળ...! ના ના, શક્ય જ નથી.

એણે બારીમાંથી દાતણની ત્રણ-ચાર ભારી મુકી. સરખાં કાપેલાં અને વનસ્પતીના કોઈ વેલાથી બાંધેલાં દાતણની ભારી હાથમાં લઈને હું ગણવા લાગ્યો. ભાવ પુછવાનું મેં ટાપ્યું; કારણ કે

પત્નીની જેમ રકઝક કરીને ભાવ નક્કી કરતાં મને નથી આવડતું. મેં ભારી નીચે મુકતાં પુછ્યું, 'દાતણ લેવાં છે?' અને 'એ હા'ના લયબદ્ધ અવાજ સાથે એ આવી. ડોસાએ બીજી બે-ત્રણ ભારી મુકી. મેં એની આંખમાં જોયું. બેય આંખ જીવતી હતી. જાણે ચહેરા પર ઉગેલા વાળની વાડ વચ્ચે તે હરતીફરતી હતી. ફરી ફરીને થાકી ગઈ હતી.

'કેટલા પૈસા?' એણે ભારી હાથમાં લઈને પેલી આંખો સામે જોયું તેના ચહેરા પરના વાળ ઉચાનીચા થયા. પોપચાં થોડાંક સંકોચાયાં. પહોળા થયેલા હોઠ વચ્ચેથી ચીકણાં જડબાં દેખાયાં. મને લાગ્યું કે તે હસવાનું વર્તન કરી રહ્યો છે.

'જે આપવું હોય તે,' ડોસાએ કહ્યું.

'રૂપીયો આપું?' પત્નીએ કહ્યું.

પેલાના હોઠ વધારે પહોળા થયા. ચીકણાં જડબાં વધારે દેખાયાં. દાઢીના વાળ એક બીજા સાથે ઘસાયા. પોલાણમાંથી 'હો..હો' એવો અવાજ નીકળ્યો. તે હસતો હતો. સાંભળેલી વાત પર એને મુદ્દલ વીશ્વાસ ન હતો એટલે પોતાની જાત પર તે હસતો હતો.

'બે ભાખરીમાં ઝુડી આપવી છે?' પત્નીએ રકઝક શરુ કરી.

'આપી,' કહી તેણે વધેલી ઝુડી ઝોળણીમાં ભરવા માંડી.

'કેમ, બે-ત્રણ દીવસથી દેખાતો નથી?'

'હમણાં હમણાં ડોસી ક્યાં સારી રહે છે?' ચહેરાનો ભાવ બદલાયો હશે; પણ વાળ એટલા હતા કે સ્પષ્ટ વંચાય તેવું ન હતું. એણે શરીર પર કયા રંગનું કયું કપડું પહેર્યું હતું તે શોધવાનું મુશ્કેલ હતું. દરેક ઠીંગડાનો આકાર જુદો, રંગ જુદો.

પત્ની છાપાંના કાગળમાં બે ભાખરી લઈ આવી. સાંજની વધેલી ભાખરી આપીને એણે સોદો પતાવી દીધો. ડોસાએ ભાખરી ઝોળણીમાં મુકીને હાથમાં લાકડી પકડી એટલે મેં કહ્યું, 'એને પૈસા તો આપ. આમેય આ ભાખરીઓ તો તું ફેંકી જ દેવાની હતી ને?'

'પૈસા જોઈએ છે, ડોસા? પત્નીએ પુછ્યું.

'લે, તું તો ખરું પુછે છે !' મારા બદલાયેલા ચહેરાને જોઈ તે હસતી હસતી જતી રહી. મને લાગ્યું કે તે પાછી નહીં આવે. એના વર્તનથી હું ક્ષુબ્ધ થઈ ગયો. સોઈનું દાન ન કરી શકે તે હાથીનું દાન ક્યાંથી કરે ! ડોસાને મેં થોભવાનું કહ્યું ને હું અંદર ગયો ત્યારે તે પોટલું છોડતી હતી. તેણે મારું એક જુનું શર્ટ પોટલામાંથી બહાર ખેંચી કાઢ્યું. એણે શર્ટને ફેરવી ફેરવીને જોયું.

'આપવું છે? મેં પુછ્યું.

'એણે બે-ચાર વાર માગ્યું'તું. આપી દઈએ.' એણે કહ્યું.

'દાતણના પૈસા પહેલાં આપી દે.'

'દઉ છું.' એણે પોટલાની ગાંઠને મજબૂત કરતાં કહ્યું.

એ હાથમાં પૈસા લઈને આવી. સાથે જુનું શર્ટ નહોતી લાવી. એણે પૈસા આપ્યા તે લઈ ડોસાએ જવા ડગ માંડ્યાં.

'કહું છું, આપી દે.' મેં ભારપુર્વક કહ્યું. ડોસો અવાજ સાંભળી સ્થીર ઉભો રહ્યો. એ ઝટ જઈને ખમીસ લાવી અને 'લે, ડોસા પહેરજે,' કહી તેને આપ્યું. વાળ પાછળ સંતાયેલો ડોસાનો ચહેરો ખીલી ઉઠ્યો. એણે ખમીસ ઝોળણીમાં મુકી ને દાતણની બીજી બે ઝુડી આપતો હતો ત્યાં એણે જ કહ્યું, 'રહેવા દે, સુકાઈને નકામાં થઈ જશે.' તે અમારી સામે હસતો હસતો ઉભો રહ્યો. તેની આંખો તગતગી ઉઠી. જાણે છલોછલ ભરાઈને ઉભરાઈ ઉઠી.

'શર્ટ આપ્યું તે તમને ગમ્યું ને?'

'તને ગમ્યું?'

‘આપનાર-લેનાર બેયને આનંદ થાય તો મઝા જ આવે. ડોસાની આંખ શર્ટ જોઈને કેવી તૃપ્તી અનુભવતી હતી!’ એની આંખ પણ છલકાઈ ગઈ.

‘ત્યાંનું ચીત્ર તો આનાથીય અદકેરું હશે, નહીં?’ મેં કહ્યું.

‘પણ ટુકડામાં શું આપવું?’

‘ઘોતી આપવી હતી?’

‘ગમે તેટલું આપીએ ને તોય, આ ડોસાને જુનું શર્ટ આપતાં આપણ બન્નેએ જે આનંદ અનુભવ્યો તે ત્યાં ન અનુભવાય. મને તો એમાંથી ઘંઘાની એવી બુ આવી કે મનમાંથી ઉલટ જ જતી રહી.’

એ બારી તરફ ઝુકી બહાર જોઈ કહે, ‘જોયું?’

હું પણ બારી તરફ ઝુક્યો. ડોસો હજીય ઝાડ નીચે જ હતો અને મારું જુનું શર્ટ ઝોળણીમાંથી બહાર કાઢી ફેરવી ફેરવી જોતો હતો અને સંતોષનો આનંદ પામતો હતો..

--સ્વ. અભેસીંહ પરમાર

તા. ૫ ફેબ્રુઆરી ૧૯૭૮ના ‘સમર્પણ’ના એક જુના અંકમાંથી સાભાર...

લેખક-પરીચય

સને ૧૯૨૮માં નવસારી જીલ્લાના કુકેરી ગામે જન્મેલા સ્વ. અભેસીંહના પીતાજી હરીસીંહ જુના સમયના પ્રાથમિક શાળાના શીક્ષક હતા. બાપુ રોજ લાંબો કોટ પહેરીને શાળાએ જાય. તે ઉપરથી લખાયેલી એમની પહેલી જ વાર્તા તે ‘બાપુનો કોટ’. એ વાર્તાને મળેલા આવકારે અભેસીંહને વાર્તાઓ લખવાની ચાનક ચડાવી. પછી તો અભેસીંહ એમ.એ. થઈ વલસાડ જીલ્લાના કેળવણી ખાતાના શીક્ષણાધીકારીના પદે રહી વાર્તા લખતા રહ્યા. નીવૃત્ત થઈ ખેતી સંભાળતાં સંભાળતાંય વાર્તાઓનો પાક લણતા રહ્યા. તેમનો એક વાર્તાસંગ્રહ અને એક નવલકથા પણ પ્રગટ થઈ હતી જે હાલ અપ્રાપ્ય છે. તેઓ સને ૧૯૯૮માં અવસાન પામ્યા. ગુજરાતીના લગભગ બધાં સામયિકોમાં એમની વાર્તાઓ પ્રકાશીત થતી. એમની એક વાર્તા ‘નાની સરખી ઘટના’ માટે શ્રી.ઉમાશંકર જોશીના હસ્તે એમને સુવર્ણચંદ્રક પણ પ્રાપ્ત થયો હતો.

(લેખક વીશેની માહિતી આપવા બદલ ઘાણીના શ્રી. અનુપસીંહજી પરમારનો અને લેખકના દીકરા ભાઈ શ્રી. નરેન્દ્રસીંહજીનો ઘણો આભાર..)

--ઉત્તમ ગજજર અને બળવંત પટેલ

‘સન્ડે ઈ-મહેફીલ’ -- વર્ષ: ત્રીજું -- અંક: 127 -- November 11, 2007

‘ઉઝાજોડણી’માં અને ‘વીજયા’ ફોન્ટમાં અક્ષરાંકન: અક્ષરાંકન: uttamgajjar@hotmail.com



શુક્રવાર ૧૩મી જાન્યુઆરી ૨૦૦૬ના દીને મુંબઈ ખાતે લેક્સીકોનના થયેલા પ્રથમ લોકાર્પણ પછી

5,30,000 જેટલા ભાષાપ્રેમીઓએ અત્યાર સુધીમાં <http://www.gujaratilexicon.com>

લેક્સીકોનની મુલાકાત લીધી. આપને અને આપ મારફત આપના મીત્રોને પણ લેક્સીકોનની આ નવી interfaceની મુલાકાત લેવાનું નીમંત્રણ છે. વીશ્વનાં કરોડો ગુજરાતી ભાઈ-બહેનો સુધી આ સંદેશો પહોંચાડવામાં સહાય કરી, આપને પણ ગુજરાતી ભાષાની અમુલ્ય સેવાના પુણ્યના અધીકારી બનવા વીનંતી.

આપ સૌના સહયોગ થકી **સન્ડે ઈ-મહેફીલ**ના 6900 જેટલા વાચકો થયા અને રોજરોજ નવાં નામો ઉમેરાતાં જાય છે એ પુરવાર કરે છે કે, દેશવીદેશમાં ગુજરાતી વાચનના રસીયા બહુ મોટી સંખ્યામાં છે જ...

સૌનો આભાર..અમારી **સન્ડે ઈ-મહેફીલ**ની અત્યાર સુધીની જુની સઘળી પીડીએફ ફાઈલો અમારી વેબસાઈટ

<http://gujaratilexicon.com/index.php?action=downloadSeM>

પરથી સરળતાથી ડાઉનલોડ થઈ શકશે. આ જ વેબ સાઈટ પરથી લેક્સીકોન અને શ્રી વીપુલ કલ્યાણી તરફથી લંડનથી પ્રકાશિત થતા 'ઓપીનીયન' માસિકના કેટલાક નમુનાના અંકોની અને શ્રી. પ્રવીણ વાઘાણી (મેલ્બોર્ન-ઓસ્ટ્રેલિયા) તરફથી પ્રકાશિત થતા 'માતૃભાષા' માસિકની મુલાકાતે પણ જઈ શકાશે..

'સન્ડે ઈ-મહેફીલ' -- વર્ષ: ત્રીજું -- અંક : 127 -- November 11, 2007
'ઉઝાજોડણી'માં અને 'વીજયા' ફોન્ટમાં અક્ષરાંકન : અક્ષરાંકન: uttamgajjar@hotmail.com

● મધુરેણ સમાપયેત્ ●



પેન્સિલ્વેનીયા-અમેરીકામાં વસેલા અમદાવાદી કાર્ટુનીસ્ટ શ્રી. મહેન્દ્રભાઈ શાહનો

ઈ-મેઈલ સંપર્ક : mahendraaruna@msn.com

એમનો પરીચય પામવા અને એમનાં ખુબ બધાં કાર્ટુન્સ માણવા જુઓ એમની

web site : www.ameamericanamdavadi.com